

Nr 595.

Av herr **Fagerholm m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 223, med förslag till lag om tillfälligt byggnadsförbud inom vissa strandområden.*

I proposition nr 223 har Kungl. Maj:t avgivit förslag till lag om tillfälligt byggnadsförbud inom vissa strandområden. Med anledning härav få vi anföra följande.

Det är uppenbarligen en angelägenhet av största vikt att befrämja möjligheterna till friluftsliv för den allt större befolkningen i städer och tätorter. Den sunda rekreation, som vistelsen i naturen innebär, får tillmätas särskilt stor betydelse med tanke bl. a. på den fortskridande mekaniseringen och alltmer stegrade arbetstakten i vårt moderna samhälle. Det är, såsom även framhålles i hälsovårdsstadgan, under sådana förhållanden både naturligt och riktigt, att det allmänna medverkar till att skapa goda förutsättningar både för friluftsliv och för fritidens utnyttjande i övrigt. Vi dela sålunda i detta avseende helt den målsättning, som kommer till uttryck i propositionen. Däremot kunna vi — av skäl som nedan skola närmare utvecklas — icke ansluta oss till det konkreta lagförslag, vari propositionen utmynnar. Lagförslaget, som enligt vår uppfattning icke innebär någon väl avvägd lösning av frågan om tillgodoseende av friluftslivets behov, betyder nämligen betänkligen ingrepp i hävdvunna principer och rättsgrundsatser.

Propositionen synes förringa de möjligheter, som redan finnas för tillgodoseende av allmänhetens behov av platser för bad och friluftsliv. Sedan länge har det ansetts som en viktig uppgift för kommunerna att sörja t. ex. för att erforderliga friluftsbad finnas till invånarnas förfogande. I dagens läge torde flertalet städer och tätorter i en eller annan form ha sörjt härför. Det är att förvänta att denna gynnsamma utveckling kommer att fortsätta. Målet måste vara att skapa välskötta, för olika behov lämpligt belägna och anordnade bad- och friluftsplatser. För detta ändamål äro kommunerna icke hänvisade endast till förvärv av strandområden, utan den mindre kostnadskrävande arrendeformen står sannolikt i åtskilliga fall till buds. Möjligheterna att för detta ändamål utnyttja de betydande kronodomänera böra beaktas.

Genom nu gällande byggnadslag och därmed sammanhängande jorddelningsregler ha garantier skapats för att vid tätbebyggelse på landsbygden — t. ex. vid exploatering av ett sportstuguområde — erforderlig mark avsettes för badplatser. Dessa badplatser stå även som regel till allmänhetens

förfogande. Likaså torde som regel vid general- eller regionalplanering erforderliga områden avsättas för bad och friluftsliv.

Genom de nu angivna förhållandena torde det allmänna ha erforderliga möjligheter att sörja för det omedelbara behovet av badplatser för städernas och tätorternas befolkning. Vad angår friluftslivet i vidsträckt bemärkelse må även framhållas, att vårt land har och under överskådlig tid kommer att ha så stora »orörda» områden, att någon risk ej föreligger att allmänhetens rimliga anspråk åsidosättas. Det är en uppgift för det allmänna att tillse att kommunikationerna anpassas till medborgarens behov att komma ut till de orörda områdena.

Den i propositionen förordade metoden att genom en provisorisk lagstiftning lösa den mycket omfattande frågan om fastighetsägarnas rätt att utnyttja sin mark är icke lämplig. Icke minst på grund av denna karaktär hos den föreslagna lagen synes avvägningen mellan å ena sidan tätortsbefolkningens intressen och å andra sidan övriga intressen ha blivit schematisk och ensidig. Det har icke på något sätt klarlagts i vad mån och under vilka förhållanden tätortsintresset resp. landsbygdsintresset skall anses väga tyngst. Över huvud taget är det onöjaktigt att genom mycket allmänt hållna stadganden i en *provisorisk* lag göra ingrepp i en befolkningskategoris intressen eller rätt för att tillgodose en annan grupps intressen. Att märka är att lagförslaget ingalunda kan anses ha karaktären av en social skyddslagstiftning till förmån för en svagare eller beroende grupp. Bärarna av »tätortsintressena» ha i många fall en starkare ekonomisk och social ställning än de grupper (t. ex. fattiga fiskarbefolkningar), vars hittillsvarande rätt blir föremål för inskränkningar av bl. a. rent ekonomisk art. Vidare må framhållas att jordrättslagstiftningen för närvarande är föremål för offentlig utredning. Man kan förvänta att den hävdvunna »allemansrätten» att beträda och i övrigt uppehålla sig på annans mark därvid blir föremål för precisering. Det naturliga synes vara, att i samband därmed allmänhetens rätt att utnyttja strandområden för bad och friluftsliv tages upp till behandling. Den nu föreslagna provisoriska lagstiftningen innebär ett så djupt ingripande på föreliggande område, att den ej bör behandlas isolerat.

De allvarligaste erinringarna mot den föreslagna lagstiftningen äro emellertid av rättsprincipiell karaktär. I åtskilliga fall innebär nämligen den föreslagna lagen, att denna kan komma att läggas till grund för rena konfiskationsåtgärder. Har t. ex. en stadsbo, under de år byggande på grund av krisregleringen varit uteslutet, förvärvat en sjötomt för att där senare bygga en sportstuga, skulle ett av länsstyrelsen meddelat allmänt byggnadsförbud medföra att — förutom att han avstängdes från möjligheten att utnyttja sin tomt — tomten bleve nära nog värdelös. Genom ett beslut av en förvaltningsmyndighet avhändes sålunda medborgaren reellt sett sin egendom utan att någon ersättning härför utgår. Att lagstiftningen som

ligger till grund för »avhändelsen» är av provisorisk karaktär eller mer allmänt hållna departementschefsuttalanden gjorts om en framtida reglering av ersättningsfrågan, ändrar icke detta förhållande. En dylik ordning synes stå i klar strid med grundtankarna i regeringsformen § 16. Vad man där velat förhindra, nämligen att en enskild medborgare genom skönsmäsiga beslut av förvaltningsmyndighet utan full ersättning »avhändes» sin egendom, inträder just i de åsyftade fallen, om lagstiftningen godkännes. Det angivna exemplet torde äga sin giltighet i tusentals fall. Att i detta sammanhang göra en jämförelse med bestämmelserna i byggnadslagen om tillfälligt byggnadsförbud är klart oriktigt. I detta senare fall gällde det ju i princip en planläggning, som syftar till en konkret lösning, varigenom det rådande svävande rättstillståndet avlöses av ett definitivt rättstillstånd, varvid även ersättningsfrågorna regleras efter i förväg uppdragna rättsprinciper. Det provisoriska förbudet är där »tillfälligt» i avaktan på inträffandet av en konkret händelse eller åtgärd, då däremot förbudet i den föreslagna lagstiftningen är »tillfälligt» i avvaktan på en bebadad ny lagstiftning, om vars innehåll man ingenting vet.

Tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen måste med nödvändighet bli beroende av uppfattning i de olika länsstyrelserna eller t. o. m. hos de tjänstemän som handlägga ärendena. Någon möjlighet att objektivt fastställa behovet av byggnadsförbudets omfattning i visst fall saknas. Det blir en ren omdömesfråga att avgöra om det ena området eller det andra området är bäst lämpat som badplats och friluftsområde, hur många dylika platser som behövas etc. Någon reell möjlighet att genom besvärsmyndigheten få fram en enhetlig bedömning finnes av naturliga skäl ej.

I vissa fall kan rena slumpen avgöra, vilken strandägare som avhändes sin byggnadsrätt och därmed också värdet av sina tomter. Finnas t. ex. två likvärdiga områden, av vilka endast ett behövs, hänger det på förvaltningsmyndighetens avgörande, vilka strandägare som få sina obebbyggda tomter förvandlade till nära nog värdelösa markbitar och vilka som få behålla sina tomter vid fulla värdet eller måhända få värdet väsentligt stegrat, just därför att det andra området belagts med byggnadsförbud. Ännu mer upprörande framträder nämnda förhållande, när ägaren förvärvat området och betalt priset utan att någon — vare sig säljaren eller köparen — föreställt sig, att ett offentligt ingripande mot områdets bebyggande varit att befara.

De ovan angivna principiella betänkligheterna mot lagförslaget röra grundprinciperna för vår hävdvunna rättsordning. Ett genomförande av lagstiftningen skulle — låt vara inom ett relativt begränsat rättsområde — verka upplösande på den enskildes rättsskydd gentemot det allmänna ävensom på den för all rättsordning grundläggande principen om medborgares lika behandling ur rättslig synpunkt.

Med stöd av det ovan anförda hemställas,
att riksdagen — under uttalande av lämpligheten av att
kommunerna måtte bedriva en aktiv verksamhet i syfte att
tillgodose innevånarnas behov av bad- och friluftspplatser —
måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 223.

Stockholm den 25 april 1950.

P. Hj. Fagerholm.

Em. Birke.

T. G. v. Seth.

C. Oscar Nolin.

Einar Hægglom.

*Eric Nilsson,
Svalöv.*

Walter Edström.
